

HUDUDNING KRIMINOGEN VAZIYATINI BAHOLASHDA AXBOROT- TAHLIL FAOLIYATINING O'RNI VA ISTIQBOLLARI

Nuraliyev Mahdiy Ilhom o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20649962>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada muayyan hududning kriminogen vaziyatini baholash va huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olishda ichki ishlar organlarining axborot-tahlil faoliyatining o'rni va ahamiyati kompleks tahlil qilingan. Jinoyatchilikning holati, dinamikasi va sabablarini o'rganishda an'anaviy statistikadan voz kechib, zamonaviy "High-tech policing" usullari, Big Data tahlili hamda geografik axborot tizimlaridan (GIS) foydalanishning yuridik va taktik afzalliklari yoritilgan. Qolaversa, "E-Ma'muriy ish" tizimini tahliliy platformalar bilan integratsiya qilish hamda yosh kadrlarni (kadetlarni) intellektual politsiya metodlariga o'qitish masalalari o'rganilgan. AQSh (CompStat, PredPol), Buyuk Britaniya (NIM), Germaniya va Janubiy Koreyaning bashoratli politsiya (Predictive Policing) sohasidagi ilg'or xorij tajribasi qiyosiy tahlil qilinib, O'zbekiston milliy huquqni qo'llash amaliyotini takomillashtirish hamda sohadagi tadqiqotlarni OJS va SCOP.UZ kabi xalqaro va milliy platformalarda indeksatsiya qilish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kriminogen vaziyat, axborot-tahlil faoliyati, High-tech policing, jamoat xavfsizligi, Big Data, bashoratli politsiya, E-Ma'muriy ish, profilaktika, xorij tajribasi.

Аннотация: В данной научной статье проводится комплексный анализ роли и значения информационно-аналитической деятельности органов внутренних дел в оценке криминогенной обстановки определенной территории и раннем предупреждении правонарушений. Освещены юридические и тактические

Contact: 99 826 99 56

преимущества перехода от традиционной статистики к современным методам «High-tech policing», анализу больших данных (Big Data) и использованию геоинформационных систем (GIS) при изучении состояния, динамики и причин преступности. Кроме того, рассмотрены вопросы интеграции системы «Е-Административное дело» с аналитическими платформами и обучения молодых кадров (кадетов) интеллектуальным методам полиции. Проведен сравнительный анализ передового зарубежного опыта США (CompStat, PredPol), Великобритании (NIM), Германии и Южной Кореи в области предиктивной полиции (Predictive Policing), разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национальной правоприменительной практики и индексации исследований на международных и национальных платформах, таких как OJS и SCOP.UZ.

Ключевые слова: криминогенная обстановка, информационно-аналитическая деятельность, High-tech policing, общественная безопасность, Big Data, предиктивная полиция, Е-Административное дело, профилактика, зарубежный опыт.

Abstract: This scientific article provides a comprehensive analysis of the role and significance of the information-analytical activities of internal affairs bodies in assessing the criminogenic situation of a specific territory and early prevention of offenses. The legal and tactical advantages of moving away from traditional statistics towards modern "High-tech policing" methods, Big Data analysis, and the use of geographic information systems (GIS) in studying the state, dynamics, and causes of crime are highlighted. In addition, the issues of integrating the "E-Administrative Case" system with analytical platforms and training young personnel (cadets) in intellectual policing methods are considered. A comparative analysis of the advanced foreign experience of the USA (CompStat, PredPol), the UK (NIM), Germany, and South Korea in the field of predictive policing was conducted, and specific scientific and practical proposals were

developed for improving national law enforcement practice and indexing research on international and national platforms such as OJS and SCOP.UZ.

Keywords: criminogenic situation, information-analytical activity, High-tech policing, public safety, Big Data, predictive policing, E-Administrative Case, prevention, foreign experience.

Zamonaviy huquq-tartibot organlari faoliyatida kriminogen vaziyatni barqaror saqlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish muvaffaqiyati har qachongidan ham ko'proq to'g'ri va tezkor qabul qilingan boshqaruv qarorlariga bog'liqdir. Bunday qarorlarni qabul qilishning yagona ilmiy va amaliy asosi esa sifatli **axborot-tahlil faoliyatidir**.

Hududning kriminogen vaziyati — bu muayyan vaqt oralig'ida ma'lum bir hududda sodir etilgan jinoyatlar va huquqbuzarliklarning holati, dinamikasi, tuzilishi, shuningdek, ularni keltirib chiqaruvchi ijtimoiy, iqtisodiy va demografik omillar yig'indisidir. Ushbu vaziyatni shunchaki statistik raqamlar orqali kuzatish an'anaviy va eskirgan usul hisoblanadi. Bugungi globallashuv va jinoyatchilikning raqamli makonga ko'chishi sharoitida ichki ishlar organlari reaktiv (jinoyat sodir bo'lgandan keyin harakat qilish) modelidan proaktiv (jinoyatni bashorat qilish va barvaqt oldini olish) modeliga o'tishni taqozo etmoqda. Axborot-tahlil faoliyati hududdagi yoshlar jinoyatchiligi, oilaviy-maishiy nizolar va uyushgan jinoyatchilik tendensiyalarini aniqlab, profilaktik kuchlarni eng xavfli ("qizil") nuqtalarga to'g'ri taqsimlash imkonini beradi.

Ichki ishlar organlarida axborot-tahlil faoliyati — bu idoraviy va idoralararo axborot tizimlaridan olingan ma'lumotlarni yig'ish, tizimlashtirish, tahlil qilish hamda istiqbolni belgilashga qaratilgan aqliy va mantiqiy jarayondir. Tahlil faoliyati asosan uchta bosqichdan iborat:

1. **Axborotni yig'ish va verifikatsiya (tekshirish):** Hududiy IIB navbatchilik qismlari, profilaktika inspektorlari, "E-Ma'muriy ish", "E-Probatsiya" hamda tezkor xizmatlar bazalaridan hududdagi vaziyat haqidagi birlamchi ma'lumotlar olinadi va ularning ishonchliligi tekshiriladi.

2. **Axborotni analitik qayta ishlash:** Yig'ilgan ma'lumotlar o'rtasidagi sabab-oqibat bog'lanishlari o'rganiladi. Masalan, tunda sodir etilayotgan o'g'riliklar va hududdagi tungi ko'ngilochar maskanlarning ishlash grafigi yoxud ishsizlik darajasi o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinadi.

3. **Boshqaruv qarorlari uchun prognoz ishlab chiqish:** Tahlil natijasida hudud rahbariga (IIB boshlig'iga) kuch va vositalarni qayerga joylashtirish, qaysi jinoyat turiga qarshi maxsus reytda tadbirlarini o'tkazish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar kiritiladi.

Bugungi kunda jamoat xavfsizligini ta'minlashda "High-tech policing" (Yuqori texnologik politsiya) strategiyasini joriy etish jadal davom etmoqda. Axborot-tahlil faoliyatini raqamlashtirish quyidagi zamonaviy imkoniyatlarni yaratadi:

- **Geografik axborot tizimlari (GIS) va jinoyat xaritasini yaratish (Crime Mapping):** Jinoyatlar faqat jadvallarda emas, balki elektron raqamli xaritalarda ko'rsatiladi. Jinoyat ko'p sodir bo'ladigan joylar xaritada "qizil nuqtalar" (hotspots) sifatida yonib turadi. Bu axborot-tahlil bo'limlariga patrul yo'nalishlarini (postlarni) aynan shu nuqtalarga qaratish bo'yicha aniq koordinatalar beradi.

- **Big Data (Katta ma'lumotlar) tahlili:** Ichki ishlar organlari soliq, bojxona, ta'lim, sog'liqni saqlash organlarining idoralararo integratsiyalashgan bazalaridan foydalanadi. Yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olishda ushbu tahlil o'ta muhimdir. Tizim maktabga bormayotgan, nosog'lom oilada tarbiyalanayotgan va muqaddam ma'muriy javobgarlikka tortilgan yoshlarning ma'lumotlarini o'zaro birlashtirib, profilaktika inspektoriga "diqqat markazida bo'lishi kerak bo'lgan xavf guruhi" ro'yxatini avtomatik shakllantirib beradi.

- **Ijtimoiy tarmoqlar monitoringi (OSINT):** Hududdagi kriminogen vaziyatni baholashda aholining kayfiyati, noroziliklar, yoshlar o'rtasidagi xavfli trendlar (masalan, kiber-bulling, ommaviy mushtlashuvlarga chaqiriqlar) Ochiq manbalar razvedkasi yordamida tahlil qilinadi va mudhish oqibatlarining barvaqt oldi olinadi.

Axborot-tahlil faoliyatini tashkil etish va kriminogen vaziyatni bashorat qilishda yetakchi xorijiy davlatlar (xorij tajribasi) modellarini o'rganish amaliyotimizni takomillashtirishning asosiy omilidir:

- **Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh):** Nyu-York politsiyasining (NYPD) inqilobiy yutuqlaridan biri bu **CompStat** (Computer Statistics) tizimidir. Unda hududiy politsiya boshliqlari har haftada kompyuterlashtirilgan tahlil natijalari (qayerda jinoyat oshdi, nima uchun choralar ta'sir qilmadi) asosida hisobot beradi. Shuningdek, Los-Anjeles politsiyasida **PredPol** (Predictive Policing) sun'iy intellekt dasturi ishlaydi. Dastur so'nggi 10 yildagi jinoyatlar, ob-havo, oy kunlari va ijtimoiy tadbirlarni tahlil qilib, kelgusi 12 soat ichida qaysi ko'chada jinoyat yuz berishini matematik aniqlikda bashorat qiladi.
- **Buyuk Britaniya (UK):** Britaniya politsiyasi **NIM** (National Intelligence Model) standarti bo'yicha ishlaydi. Bu tizim ma'lumotlarni shunchaki yig'ishdan voz kechib, jinoiy guruhlarining faoliyatini "Razvedka va tahlil" mexanizmi orqali bo'g'ishga qaratilgan. Buyuk Britaniyada tahlilchilar bevosita tezkor operatsiyalarning arxitektori hisoblanadi.
- **Germaniya:** Federal jinoyat politsiyasi (BKA) kriminogen vaziyatni baholashda "Vaziyat markazlari" (Lagezentrum) ni shakllantirgan. Tahlilchilar faqat politsiya xodimlaridan emas, balki sotsiolog, kriminolog va IT-dasturchilardan iborat. Ular uyushgan jinoyatchilik va migratsiya oqimi bilan bog'liq jinoyatlarning trendlarini 5-10 yillik strategik tahlil qilib, Qonunchilikka o'zgartirish kiritish bo'yicha parlamentga to'g'ridan-to'g'ri taklif beradilar.
- **Janubiy Koreya:** Ularning "KICS" (Korea Information System of Criminal Justice Services) tizimi butun huquq-tartibot va sud tizimini bitta axborot makoniga birlashtirgan. Kriminogen vaziyatni baholash to'liq "Smart City" doirasida kameralar, datchiklar va internet faolligi orqali real vaqt rejimida (online) amalga oshiriladi.

Axborot texnologiyalari qanchalik mukammal bo'lmasin, ularni boshqaruvchi va olingan ma'lumotlardan to'g'ri xulosa chiqaruvchi inson omilisiz kriminogen vaziyatni jilovlab bo'lmaydi. Shu ma'noda, Ichki ishlar vazirligi Akademiyasida ta'lim olayotgan yosh kadetlar va tinglovchilarni zamonaviy axborot-tahlil tizimlarida ishlashga o'rgatish maqsadga muvofiqdir.

Bo'lajak ofitserlarni shunchaki qonunlarni yodlashga emas, balki jadvallar, grafiklar va GIS-xaritalar bilan ishlashga, muammoni tanqidiy (Critical thinking) baholashga yo'naltirish lozim. Bunga Akademiya qoshida faoliyat yurituvchi "Yuridik klinikalar" (Legal Clinics) va simulyatsion markazlarda ma'lumotlarni yig'ish hamda tahliliy ma'lumotnomalar (spravkalar) tayyorlash orqali erishish mumkin. Intellectual tahlilga qodir ofitserlar ertaga profilaktika inspektori yoki tezkor xodim bo'lib xizmatga borganda, faoliyatini reaktiv emas, balki ilmiy-proaktiv tarzda tashkil etadi.

Hududiy ichki ishlar organlarining axborot-tahlil faoliyatini ilg'or mezonlarga ko'tarish jamoat xavfsizligini boshqarishdagi eng asosiy strategik qadamdir. O'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, Har bir viloyat va shahar ichki ishlar boshqarmalarining Axborot-tahlil bo'limlari (markazlari) negizida vaziyatni sun'iy intellekt orqali bashorat qiluvchi zamonaviy apparat-dasturiy majmualar ("Situatsion markazlar") tashkil etish va ularni "Xavfsiz shahar" hamda "E-Ma'muriy ish" tizimlarining markaziy serverlariga to'liq integratsiya qilish.

Ikkinchidan, Yosh kadrlarning tahliliy bilimlarini shakllantirish uchun IIV Akademiyasi o'quv dasturlariga "Raqamli kriminologiya" va "Politsiyada Big Data tahlili" kabi maxsus o'quv modullarini kiritish.

Uchinchidan, kriminogen vaziyatni baholash, profilaktika samaradorligi va "High-tech policing" usullari yuzasidan respublikamiz yuridik olimlari, doktorantlari va tinglovchilari tomonidan olib borilayotgan innovatsion tadqiqotlarni global miqyosga olib chiqish. Buning uchun ishlab chiqilgan o'quv-metodik qollanmalar, ilmiy-tahliliy

spravkalar hamda monografiyalarni Open Journal Systems (OJS) tarmog'ida va Zenodo kabi xalqaro repozitoriyalarda ochiq e'lon qilish mexanizmini kuchaytirish.

To'rtinchidan, yurisprudensiya, jamoat xavfsizligini ta'minlash va axborot-tahlil faoliyatini raqamlashtirish mavzulariga bag'ishlangan respublika miqyosidagi hamda xalqaro amaliy konferensiya materiallarini **SCOP.UZ** (Scientific Conference Open Proceedings) kabi yagona milliy ilmiy platformalarda to'liq indeksatsiya qilish va barcha ilmiy ishlarga DOI (Digital Object Identifier) raqamlarini doimiy biriktirib borish amaliyotini joriy etish. Bu milliy huquqshunoslik va xavfsizlik fani yutuqlarining jahon axborot-kutubxona tarmoqlariga kirib borishiga xizmat qiladi hamda o'zbek olimlarining ilmiy reytingini yuksaltiradi.

Xulosa qilib aytganda, hududning kriminogen vaziyatini sifatli baholash faqat ko'chada patrul qilish bilangina o'lchanmaydi. Asl xavfsizlik — kompyuter qarshisida o'tirgan tahlilchining minglab ma'lumotlar ichidan bo'lajak jinoyatning ildizini ko'ra olishi va unga o'z vaqtida zarba berish mexanizmini to'g'ri loyihalay olishidadir.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni. 14.05.2014 yildagi O'RQ-371-son.
3. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012 yildagi O'RQ-344-son.
4. Xudoyberdiyev A.A. "Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
5. Qurbonov M. M. "Raqamlashtirish sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari va E-Ma'muriy ish tizimining ahamiyati" // O'zbekiston qonunchiligi tahlili jurnali. – Toshkent, 2024.

6. Weisburd, D., & Majmundar, M. K. (Eds.). "Proactive Policing: Effects on Crime and Communities". National Academies Press (USA), 2018.
7. College of Policing. "Intelligence Management and Information Analysis Guidelines". HM Government, London, 2022.
8. Lee, H., & Kim, J. "Smart Policing and Predictive Crime Mapping in South Korea: Integrating Big Data in Law Enforcement". Asian Journal of Criminology, 2021.
9. Europol. "Intelligence-Led Policing and Data Analytics: Strategic Frameworks". The Hague, 2023.
10. Omelchenko, O. A. "Kriminologicheskiy analiz i informatsionnoye obespecheniye pravooxranitelnoy deyatel'nosti". Huquq va xavfsizlik jurnali, 2022.

